

פרשת תרומה התשע"ו

איתא במדרש תנחומא פרשת תרומה סימן א' "וידבר ה' אל משה לאמר. דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה וגו' (שמות). זהו שאמר הכתוב כי לקח טוב נתתי לכם וגו' (משלי). לקח, הוא תורתו. בנוהג שבעולם, שני פרגמטין שהיו במדינה, זה לוקח מטכסין (משי מובחר), וזה לוקח אלוסירקא (בגד מצויר בזהב), עמדו זה עם זה. אמר אחד לחבירו, מבקש אתה להחליף? א"ל הן. החליפו זה עם זה, זה נתן מטכסין ולקח לו אלוסירקא. נמצא ביד זה דבר אחד, וביד זה דבר אחד. אבל תורה אינה כן, זה שונה סדר זרעים, וזה שונה סדר נזיקין עמדו שניהם זה עם זה, אמר אחד לחבירו השנה לי סדר זרעים, ואני אשנה לך סדר נזיקים, נמצא ביד זה שנים, וביד זה שנים, יש מקח גדול מזה? הוי כי לקח טוב וגו'".

המדרש מדבר על עניין ציווי ה' יתברך למשה שיאמר לעם ישראל שיקחו תרומה לבניית המשכן. והנה בציווי זה משתמש ה' יתברך במילה "ויקחו" ואומר על זה המדרש כי הוא בא מלשון "מקח" ושם מדבר על ה"מקח" הגדול שהיא התורה הקדושה.

והנה יש לומר בתחילה, כי כל מה שישנו בעולם, עניינו הוא לשרת את המטרה הנעלה של קיום התורה על ידי עם ישראל. והוא אמרו בברכות יז': "דאמר רב יהודה אמר רב: בכל יום ויום בת קול יוצאת מהר חורב ואומרת: כל העולם כולו נזנין בשביל חנינא בני, וחנינא בני – די לו בקב חרובין מערב שבת לערב שבת". ובא על שני תנאים, האחד שעם ישראל יקיים את התורה ולא גוים, והוא מפורש בילקוט שמעוני על תהלים רמז תרלב' "האשימם אלהים, מדבר בנבוכדנאצר שהחריב את בית המקדש ואחר כך נטרד, שנאמר ומן אנשא לך טרדין, ואח"כ בא לקלס, א"ל הקדוש ברוך הוא איני רוצה לא בכך ולא בקלוסך, ומי מקלסני ישראל, שנאמר עם זו יצרתי לי תהלתי יספרו". והשני שקיום התורה יבוא מתוך בחירה שלהם. כי כן היה התנאי קודם שקבלו התורה ובא להם רק לאחר שמשה רבנו שאל וענו ואמרו נעשה ונשמע, ואחר קיימו וקבלו בימי מרדכי ואסתר מתוך וכפי שהגמ' בשבת פח'. אומרת "ויתיצבו בתחתית ההר, אמר רב אבדימי בר חמא בר חסא: מלמד שכפה הקדוש ברוך הוא עליהם את ההר כגיגית, ואמר להם: אם אתם מקבלים התורה – מוטב, ואם לאו – שם תהא קבורתכם. אמר רב אחא בר יעקב: מכאן מודעא רבה לאורייתא. אמר רבא: אף על פי כן, הדור קבלוה בימי אחשורוש. דכתיב קימו וקבלו היהודים, קיימו מה שקיבלו כבר".

ועל כן בא לומר בתחילת המדרש כי קיומה של מצות "ויקחו לי תרומה" שהיא המצווה הבאה לבניית המשכן, וקיומה של מצות לימוד התורה שהיא המחזקת ומבססת את קיום העולם הנה שניהם באים באופן של מקח. היינו לקיחה. ובעניין לקיחה הנה אומרת הגמ' בסוטה מז'. "אמר רבי יוחנן, שלשה חינוות הן: חן מקום על יושביו, חן אשה על בעלה, חן מקח על מקחו". והנה האופן של נתינת כל העניינים הצריכים לבניין המשכן בא באופן של "ויקחו" היינו בחינת מקח. והסביר המהרש"א בחידושי אגדות על גמ' הנ"ל כי "נראה לפרש דודאי כבר נגזר על כל מקום ישוב ע"י אדם הראשון כדאמרינן לעיל אלא שלא נגזר מי הוא יהיה היושב בה וע"כ אמר שהקב"ה נותן חן לאותו מקום להיושב שם. וכ"ה באשה שכבר נגזר לאיש לישא אשה כי לא טוב לאדם להיות לבדו בת פלוני לפלוני כדאמרינן פ"ק והקב"ה נותן חן לאותה בת שתהיה זוגתו. וכן בחן מקח כו' שכבר נגזר שתמכר שדה פלוני לפלוני כדאמרינן שם והקב"ה נותן חן לאותה שדה שתהיה מקחו וק"ל". ואם כן גם הכא היה צריך לבוא עניין זה של מקח. כי בנתינת הצדקה הנה נלקחו עם ישראל בברית הנישואין עם הקב"ה ובאה נתינה זו בחינת מקח. היינו שגרם נתינת החן שנתן בו ה' יתברך במקח הזה.

והנה אומר המדרש כי עניין המקח שדרכו בעולם הנה בא עם צער ותמיד אינו מספק את הקונה או את המוכר. אלא שפעמים וטוב להם עם המקח וממכר כי מעדיפים הם את אשר ישנו ביד השני. ואולם במקחה של תורה אין כן כי שניהם יוצאים מרוצים. ונשאלת השאלה מה שונה מקחה של תורה ממקחה של חכמה? כי הרי גם בעלי חכמה יכולים לעשות כן. ולמשל אם יבוא החכם בפיזיקה וילמד את החכם בכימיה וכן להיפך הנה יוצאים שניהם שמחים. ואם כן מה עדיפה תורה בנושא זה על שאר חכמה?

ויש לדייק, כי במדרש אומר, "זה שונה סדר זרעים, וזה שונה סדר נזיקין". והוא, כי הלומד תורה, לומד היכן שלבו חפץ. והנה, מי שלמד סדר נזיקין, פועל הוא אחרת על נשמתו, ממי שלומד סדר זרעים. וכל סדר אחר, משפיע באופן שונה. כפי שאומרת הגמ' בשבת לא'. "אמר ריש לקיש: מאי דכתיב והיה אמונת עתיך חסן ישועות חכמת ודעת וגו' – אמונת – זה סדר זרעים, עתיך – זה סדר מועד, חסן – זה סדר נשים, ישועות – זה סדר נזיקין, חכמת – זה סדר קדשים, ודעת – זה סדר טהרות" והוא, כי הלומד סדר זרעים, הנה באה בו בחינת אמונה. כי סדר זרעים, עניינו ברכות ופאה וכל עניינים הקשורים לאדמה ולתבואה. והם הפועלים אמונה בלב הלומד. כי הזרעים בדמעה, ברינה יקצורו. וסדר נזיקין, הנה הלומד בו, באה בו בחינת הישועה. כי עניינו, דברים שלכאורה קורים במקרה, כגון שור שנגח את הפרה, ושנים שאוחזים בטלית, ולכן פועל באדם את עניין הישועה.

והנה, מי שלימודו בא לו בחינת סדר זרעים, הנה הוא נמשך יותר אל עבודת האדמה, וההתעסקות בפרות האדמה. ומי שלומד סדר נזיקין, הנה הוא נמשך אל עניינים שבין אדם לחבירו, והרי אלו נראים, כשני קצוות שונים. ולכן, מי שעוסק באחד מאלו, הנה לכאורה אין לו קשר לשני. ובאה התורה כאן, בחינת מקח, בחינת חן שיש על המקח, דהיינו, כמו שאדם נמשך לקנות דבר מסוים מפני שחינו עליו, כך נמשך הוא ללמוד דבר מסוים, מפני שחינו עליו. והנה בשאר החכמות, כגון אם אדם לומד פיזיקה, הנה לא יימשך ללמוד הסטוריה, כי טבעו מושכהו לכיוון זה ולא לכיוון אחר ואם ילמד אדם הסטוריה הנה לא ירצה ללמוד פיזיקה. וכן להיפך. ונמצא שאין אפשרות להחליף את המקח ביניהם, הן משום שלא חפצים, והן משום שאין טבעו מושכהו לכך. מה שאין כן בלימוד התורה, שאף על פי שנמשך ללימוד סדר זרעים, וזהו טבעו, הנה החן שבתורה ימשוך אותו גם לכיוון האחר. והרי לך עד כמה גדול המקח הזה.

ואולם, לימוד התורה הנה תלוי ביסוד החשוב של שורש המידות, שחייב אדם לקנות לעצמו. והוא מידת הענווה. כי כן מצינו בגמ' תענית ז'. "אמר רבי חנינא בר אבדי: למה נמשלו דברי תורה למים, דכתיב הוי כל צמא לכו למים – לומר לך: מה מים מניחין מקום גבוה והולכין למקום נמוך, אף דברי תורה אין מתקיימין אלא במי שדעתו שפלה. ואמר רבי אושעיא: למה נמשלו דברי תורה לשלשה משקין הללו: במים, וביין, ובחלב. דכתיב הוי כל צמא לכו למים, וכתיב לכו שברו ואכלו ולכו שברו בלוא כסף ובלוא מחיר יין וחלב, לומר לך: מה שלשה משקין הללו אין מתקיימין אלא בפחות שבכלים, אף דברי תורה אין מתקיימין אלא במי שדעתו שפלה. כדאמרה ליה ברתיה דקיסר (כפי שאמרה לו בתו של קיסר) לרבי יהושע בן חנניה: אי, חכמה מפוארה בכלי מכוער! – אמר לה: אביך רמי חמרא במני דפחרא (אמר לה אביך שם יין בכלי חרס?). – אמרה ליה: אלא במאי נירמי? (אמרה לו אלא במה נשים?) – אמר לה: אתון דחשביתו – רמו במאני דהבא וכספא (אמר לה, אתם שחשובים שימו בכלי זהב וכסף). – אזלה ואמרה ליה לאבוה (הלכה ואמרה לאביה). רמיא לחמרא במני דהבא וכספא, ותקיף (שמו את היין בכלי זהב וכסף, והחמיץ). אתו ואמרו ליה (באו ואמרו לו). אמר לה לברתיה: מאן אמר לך הכי? אמרה ליה: רבי יהושע בן חנניה (אמר לה לבתו, מי אמר לך כך? אמרה לו ר' יהושע בן חנניה). קריוהו, אמר ליה: אמאי אמרת לה הכי? – אמר ליה: כי היכי דאמרה לי – אמרי לה (קראו לו ושאלו אותו למה אמר לה כך?), אמר להם כשם שאמרה לי אמרתי לה). – והא איבא שפירי דגמירי! אי הוּו סנו – טפי הוּו גמירי (אמרו לו והלוא יש אנשים יפים וחכמים? אמר להם אם היו מכווערים היו יותר חכמים). ואם מקנה האדם לעצמו את מידת הענווה, הרי שיוכל ללמוד תורה. ומידת הענווה, גם מקנה לו את נתינת

החן הראוי לו על מנת ללמוד תורה. ומקרא מפורש הוא במשלי "אִם לְלִצִּים הוּא יִלְיֵץ וְלְעֲנוּיִם יִתֵּן חֵן". ועל כן נקראת התורה לקח טוב. ומצינו, כי אותה פעולה פעלה גם כן בנתינת התרומה. כי דווקא נצטוו לקחת מאת כל איש אשר ידבנו לבו. ונעשתה מצוה זו דווקא לאחר חטא העגל, כי משה רבנו צווה עליה בעלותו להר בפעם הראשונה וכשירד נעשה חטא העגל והיו ישראל דואגים שמא לא ישכון בם ה', ובא המשכן לעדות כי ה' חפץ בם גם לאחר חטא העגל. ולכן דעתם הייתה שפלה עליהם עד מאד. ולכן לענוים יתן חן שזכו לחן זה בגלל מידת הענוה שפעלה בהם.

כי באמת, בזו חפץ ה' וזהו אשר נקרא שכל טוב. כי יש בחינת שכל טוב ויש בחינת שכל לא טוב. ובחינת שכל טוב הוא הנותן חן כדפירש ואמר החכם באדם במשלי "שֶׁכֶל טוֹב יִתֵּן חֵן וְדֶרֶךְ בְּגֵדִים אֵיתָן". ועל זה רגיל היה רבא לומר שהוא עיקר כדאמרין בברכות יז'. "מרגלא בפומיה דרבא: תכלית חכמה תשובה ומעשים טובים; שלא יהא אדם קורא ושונה ובוטט באביו ובאמו וברבו ובמי שהוא גדול ממנו בחכמה ובמנין, שנאמר: ראשית חכמה יראת ה' שכל טוב לכל עושיהם. לעושים לא נאמר אלא לעושיהם – לעושים לשמה, ולא לעושים שלא לשמה. וכל העושה שלא לשמה נוח לו שלא נברא". כי הלומד על מנת לעשות הנה הוא בא בתכלית הענווה. כי אין הוא רוצה ללמוד על מנת להשכיל או ללמד לאחר כי אם לעשות בפשטות אלא כשבא לעשות זאת הנה משתדל לעשות כדבעי ולכן לומד את כל האופנים אשר בהם יוכל לקיים על הצד הטוב ביותר ולכן גם צריך לידע הכוונות וכל מה שמסביב ונמצא מקיף התורה כולה. ובחינת שכל לא טוב הנה זה הבא ח"ו ללמוד על מנת להקיף בשכלו למען עונג שכלי או הרוצה להתגדל וכדומה ונמצא מחלל התורה ח"ו.

ייתן לנו ה' שכל טוב וענווה ויהיה צדק אזור למתנינו ונזכה לביאת גואל צדק במהרה בימינו אכי"ר

שבת שלום

יוסף בן דוד